ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 28 ՅՈՒԼԻՍ 1873 — ԹԻՒ 967

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պարսից Շահն կըշարունակէ իւր ճանապարհորդութիւնն Եւրոպիոյ մէջ։ Նորին Վեհափառութիւնն Փարիզէն 'ի Զուիցցէր անցաւ, ուր փառաւոր ընդունելութիւն գտնելէ ետև առևտրական դաշնադրութիւն մի ևս հաստատեցաւ Պարսից կառավարութեան և Զուիցցէրի հասարակապետութեան մէջ։ Օգոստափառ Նասր—էտ Տին—Շահն՝ Իտալիոյ թագաւորին հետ տեսնուեցաւ 'ի Դուրինօ. և անկէց 'ի Վէննա գնաց ուր 'ի կայարանն երկաթուղւոյն ընդունուեցաւ 'ի կայսերէն Աւստրօհունգարիոյ, որուն քով կըգտնուէին արշիդքսերն և նախարարներն։ Նորին Վեհափառութիւնն դալ շաբթու կըպասուի 'ի Կ. Պոլիս։ Մեծազօր Սուլթանին հրամանաւ Սուլթանիէ և Թալիա կոչուած կայսերական գեղեցիկ շոգենաւերն 'ի Պրինտիսի յուղարկեցաւ զՊարսից Վեհապետն բերելու համար։ Այլև Բ. Դուռն հեռագրով հրաման տրաւ Հռոմի օսմանեան դեսպան վեսմա. Սարգիս էֆէնտիին 'ի յիշեալ քաղաքն երթալ և անտի ուղեկից լինել օգոս. Շահին մինչև 'ի Կ. Պոլիս։

Ռուսիոյ և Աւստրօհունգարիոյ կառավարութեանց մէջ բարեկամական կապակցութիւններն երթալով կըսեղմուին և քաղաքային համաձայնութիւնն ևս քան զևս կըհաստատուի։ Այս բարեյաջող կացութեանն ապացոյց կըհամարուի օգոստա. Զարին այցելութիւնն 'ի Վէննա. այցելութիւն՝ որ շուտով պիտի հատուցուի։ Բանի Վէննայէն հասած վերջին լուրերն կըծանուցանեն թէ Ֆրանչիսկոս—Յովսէփ վեհա. կայսրն՝ ինքնագիր յատուկ նամակաւ մի իմացուցած է օգոստափառ Աղէքսանդր կայսր թէ 'ի վերջին աւուրս առաջիկայ Սեպտեմբերի 'ի Բէդէրսպուրկ պիտի գտնուի։

Հոլանտիոյ տերութիւնն երկրորդ արշաւանք մի կընէ Ամբէնի տերութիւնէ դէմ 'ի Սումատրա կղզին. զոր պաշարեալ է այժմ։ Յայտնի է թէ առաջին արշաւանքն չյաջողեցաւ. ուստի այս անգամ մեծադոյն զօրութեամբ և ամենահարկաւոր նախապատրաստութեամբ կըյարձակի, և կըյուսայ թէ նշանաւոր յաղթութեամբ պիտի պսակուի իւր արշաւանքը։ Այս նշանաւոր յաղթութիւնն ամենահարկաւոր է Հոլանտացւոց համար, որպէսզի կարող լինին հաստատուն պահել Հնդկաստանի մէջ իրենց զօրութեան համարումը. քանզի Հոլանտիոյ տերութիւնն մինչև ցայսօր կարող եղև տիրապետել գրեթէ 20 միլիոն տեղացի ժողովրդոց 'ի Սումատրա, 'ի Ճավա և Պորնէոյի մէկ մասին մէջ՝ 25,000 զօրօք. յորոց 10,000ն միայն Հոլանտացի են, իսկ եթէ ներկայ պատերազմին մէջ մեծ յաջողութիւն մի ձեռք չբերուի, հետևանքը անշուշտ աղէտալի պիտի լինին վասն Հոլանտացւոց ապագային մէջ։ Այսու ամենայնիւ տարակոյս չկայ թէ Հոլանտական տերութիւնն շուտ կամ անագան յաղթող պիտի հանդիսանայ Հնդկաստանի մէջ. մանաւանդ որ մեծ տերութիւնք ևս համակրական զգացմունք կըցուցնեն նմա այս պատերազմին մէջ։

Փիվայի խանին պարտութեամբն, Ռուսիոյ մեծազօր կայսերութեան ազդեցութիւնն կատարեալ եղև Կենդրոնական Ասիոյ մէջ։ Ազդեցութիւն բարեբար. որով քաղաքակրթութիւնն սակաւ առ սակաւ պիտի յառաջադիմէ յիշեալ գրեթէ բարբարոս ընդարձակ երկրին մէջ։ Աբդէն Փիվայի խանութեան մէջ գերեվարուութիւնն ջնջուեցաւ Ռուսիոյ կայսերական մարդասէր կառավարութեան շնորհիւն և հազարաւոր գերիներ, որք 'ի բազում ամաց հետէ կըտառապէին 'ի ծառայութեան Փիվայի խանին, իրենց ազատութիւնն ստանալով և զօրապետ Բօֆմանին խնամքն 'ի հայրենիս իւրեանց յուղարկուելով, արտասուալից աչօք կ'օրհնեն զանուն օգոստափառ կայսեր ամենայն Ռուսաց, Աղէքսանդրի Երկրորդի, և Նորա անգին կեանն երկարութիւն կըբարեմաղթեն։ Կըհաստատեն թէ 'ի յիշեալ գերեաց գրեթէ տասն հազարն Պարսիկ են։

Փիվայի խանին հետ դաշնադրեալ խաղաղութեան պայմաններն՝ ըստ Կ. Ռ. լրագրոյն, հետևեալքն են։ Յիշեալ տերութիւնն՝ իբրև տուգանք պատերազմի, երկու միլիոն արծաթ ռուպլի պիտի վճարէ Ռուսիոյ կառավարութեան 'ի միջոցի եօթն ամաց։ Մինչև ցվճարումն այս գումարին, Շուքաաալ և Փիւնկրատ կոչեցեալ քաղաքներն Ռուսիոյ զօրաց ձեռքը պիտի մնան իբրև երաշխաւորութիւն։ Ներկայ խանին իշխանութեան օրովն Փիվայի տերութիւնն անկախ պիտի մնայ. որոյ սահմանագլուխն յայսմ հետէ պիտի լինի Ամու—Տարիա գետն։ Իսկ այս գետոյն աջ եզերքը գտնուած Փիվայի երկիրներն՝ Պուխարայի պիտի տրուին 'ի վարձատրութիւն ծառայութեանց զորս Պուխարայի Էմիրն մատոյց Ռուսիոյ՝ այս պատերազմին մէջ։

Անգղիոյ լրագիրք ջերմեռանդութեամբ կընշորհաւորեն օգոստա. Վիքթորիա թագուհւոյն և թագաւորական դերդաստանին զբաղեցնող հարսնախօսութիւնն Էտինպուրկի դքսին՝ այսինքն թագուհւոյն երկրորդ որդւոյն ընդ բարձրա. Մարիա Մեծ—Դքսուհւոյն՝ միակ դստեր օգոստա. Զարին։ Բոլթմանութի նաւահանգստին մէջ անգղիական նաւատորմիղն փառաւորապէս կատարեց զտօնախմբութիւնն այս հարսնախօսութեան։ Ամեն նաւերն զարդարեալ էին Անգղիոյ և Ռուսիոյ դրօշակօք, որք 'ի ծայրս կայմից բարձրացեալ կըծածանէին։ Ջերմեռանդ բարեմաղթութիւնք եղան վասն երջանկութեան օգոս. ամբոյց 'ի ձայն թնդանօթաց՝ որք արձակեցան 'ի պատիւ տօնախմբութեանս։

Օրթօտօքս կրօնի համար փառաւոր տաճար մի կըկառուցուի 'ի Վուինտսոր, վասն կայսերազնեան Մեծ—Դքսուհւոյն. իսկ այս ամուսնութենէն ծնեալ զաւակներն՝ բողոքականութեան այսինքն իրենց հօրը կրօնին պիտի հետևին։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Ի ԼԵԱՌՆ ՇԱՀԱՊԻՎԱՆ

Անդ, ուր գաւառն է ծաղկածին յԱրարատեան աշխարհի,
Ուր հովասուն շնչէ զեփիւռ, ուր և գարուն հեշտալի։
Ուր մեղ արիւին գեղազուարճ, ուր և լուսին շողշողին,
Լայնածաւալ անդ դաշտորայք ստոր հասկօք ծածանին։
Կարկաջասահ աղբերց վտակք խաղան շրջին ընդ մայրիս,
Ընդ բիւր առուակս ոռոգանեն կանաչազեղ դալարիս։
Աստէն ահա լեառն բազմի բարձրադիտակն Շահպիվան,
Ո՛հ, ուր երբեմն մեր արքայից, մեր դիւցազանց էր կայեան։
Ի սմա կրէք զարմանազանք կճղակաբաշք կայտառէին,
Եւ երգնելանգ թռչնոց երամք հոլաթևեալ ճախրէին։
Ա՜խ զարդիս զուրկ 'ի փառաց տխրեալ դիմօք երևի,
Որով ազիք անցյաւորաց յոյժ կարեվէր խոցոտի։
Խօսեայ ա՜ղէ, լեառնդ իմ քաղցրիկ, ընդէ՞ր հեծես ցաւագին,
Զոդ համակեալ 'ի յարտասուս տրտում տխուր գլխովին։
Ո՞ւր արդ 'ի քո մայրեաց 'ի ծոց երէ վայրիք բազմազանք,
Ո՞ւր և ծառոյն անդ 'ի բարձունս կայտուիւն թռչնոց քաղցրաձայն։
Անդ դայլայլիկ, անդ ճռուղիւն նոցին հնչէր քաղցրութեան,
Որով բնութիւն 'ի յերգ 'ի պար Հաստչէն լինէր գոհաբան։
Աստ 'ի ծագել վարդակարմիր ոսկեծղի արևգին,
Որ համբուրէր ճառագայթիւք զքոյդ գագաթ ծաղկածին։
Ո՛րպէս սոխակն այն երգեցիկ բիւր նուագօք ընդոյր զոդ,
Թռչէր, խաղայր և ոստոստէր վարդից վերայ խնկահոտ։
Ո՛հ էր երբեմն 'ի քո կատարդ արքայազունք խաղային,
Եւ յամարան որպէս զարծուի եկեալ 'ի յորս շրջէին։
Տարափ նետից, չառաչ զինուց աստէն նոցին լսելի,
Քերէր զծաղկամբ, քերէր զխոտովք գնայք նոցին նաղելի։
Ա՜պա, ո՞վ լեառնդ իմ սիրային, զի՞նչ այդ կսկիծ դառնութիւն,
Ո՞ւր քո ժպիտ գեղաձիծաղ և ո՞ւր զիմացդ ցնծութիւն։
Ա՜սա՛ խնդրեմ, ո՞ւր քո շքեղ վայելչական զարդ փառաց,
Ա՜սա՛, ո՞ր ձեռք բարբարոսին 'ի քէն զայդ շուք կողոպտեաց։
Լռեաց բնութիւնն, թնդաց մեծ լեառն և վայրն ողջոյն շարժեցաւ։
Զայն հեծութեան հառաչանաց յիմ լսելիս հնչեցաւ։
«Դու պատանի հետաքննին վառեալ 'ի սէր հայրենեաց,
Զի՞նչ ասա խնդրես, ձայն արձակես լինել ցաւոցս իրազգած։
Զնախկին իմ վէպ մի արդ յուզեր, որք զարթուցիչ են վշտաց,
Համբաւ բարեաց եթէ ունիս հնչեա՛ իմոց լսելեաց։
Ա՜ւեաաւե՞ր թէ գուժաբեր դաս ինձ յերկրէ Հայկազանց,
Բարձա՞ւ նախանձ, բարձա՞ւ մախանք, սիրոյ նշոյլ արդ ծագեա՞ց։
Եթէ գուժես աղէտ ինձ ցաւ, արդէն եմ ես վշտահար,
Զի մեկնեցան իմ հարազատք օտարք առնուն յիս զդար։
Ո՞ւր իմ շքնաղ արբայազունք, ո՞ւր օրիորդք գեղապանծք,
Ո՞ւր պատանիք իմ հրաշագեղք, ուր նահատակք հայրենեաց։
Ա՜խ՛ ղեղն զոհ նախանձու թողին լքին զիս այրի,
Ա՜հաւասիկ կամ ես 'ի սուգ 'ի սէր նոցին անձկալի։
Զե՛ն ինձ պիտոյ գերամարմին խումբ ծաղկասուն էրէոց,
Մի՛ հնչեսցէ այսուհետև քաղցրանուագ ձայն թռչնոց։
Մի՛ փթթեսցին ծաղկունք բուրեանք, մի՛ շնչեսցէ յիս զեփիւռ,
Եւ առուակաց դադարեսցէ կարկաջ խոխոջ քաղցրալուր։
Միայն նոճիք սգատերեւք հանցեն շրշիւն ողբալից,
Ողբալ զիմ ցաւ, ողբալ զաղէտ, լինել վշտացս վշտակից"։

Ի Շուշի, 21 Ապրիլի 1873։

Աշակերտ չորրորդ դասարանին
Ազգային հոգևոր դպրոցին Հայոց Ղարաբաղու։
Ադամայ Ադամալեանց։

Անգլիոյ հասարակայ խորհրդանոցն Լոնդոնի դքսին մնաւոր ամուսնութեան առթիւ, տանհաղար լիւա յաւելուած մի որոշեց՝ Նորին Բարձրութեան տարեկան թոշակին վերայ։

Խնամական այս ազդակցութիւնն՝ տարակոյս չկայ թէ մեծապէս նպաստաւոր պիտի լինի ևս քան զևս հաստատութեան և զարգացման բարեկամական յարաբերութեանց, որք կը-տեսնուին Ռուսիոյ և Անգլիոյ մեծաղօր տէրութեանց մէջ. յարաբերութիւնք՝ որք նոր ևրաշխաւորութիւն մի կըհամարուին Եւրոպիոյ խաղաղութեան անվնաս մնալուն։

Եւրոպիոյ մէջ հիմնադրեալ Իսրայէլեան դաշնակցութիւն Alliance Israélite անուանեալ ընկերութեան նախագահ պիր Մոզէս Մոնթէֆիորէ հրեայ մեծահարուստ տեղանաւորն աղերսագիր մի մատուցեալ լինելով Շահին, վասն մեկնումն Մելքում խանն՝ Նորին Վեհափառութեան հրամանաւն հետևեալ պատասխանն գրած է նմա։

«Ըստ հրամանի օգոստա. Շահին կըծանուցանեմ ձեզ ընդունելութիւնն յիշատակագրոյն ձերոյ, որով ընդհանրապէս պաշտպանութիւն և բարերարութիւն կրնդրէք վասն հրէից Պարսկաստանի։ Նորին Վեհափառութիւնն միշտ մարդասիրական խնամք ունեցաւ վասն բարեկեցութեան հպատակաց իւրոց՝ առանց խտրութեան աստիճանի և կրօնի. հետևաբար պիտի հսկէ, որպէսզի անիրաւութիւնք և ապօրինաւոր խստութիւնք ի գործ չդրուին ընդդէմ հրեայ ժողովրդեան. զոր իրաւամբ կանուանէք հաւատարիմ, խաղաղասէր և ճարտարամիտ։ Նորին Վեհափառութիւնն իւր շնորհակալութիւնն կըմատուցանէ ձեզ վասն բարեմաղթութեանց զոր կընէք իւր անձին համար։

(Պորտգրեալ։) ՄԵԼԻՔՈՒՄ ԽԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Կ. Պոլսոյ ազգային Վարչութիւնն՝ ամենապատիւ Խրիմեան Ս. Պատրիարքին ստորագրութեամբն և Յունիսի 7 ամսաթուով հետևեալ շրջաբերականն յուղարկած է գաւառական ազգային Վարչութեանց։ Այս շրջաբերականին վերայ մեր ընթերցողաց ծանր ուշադրութիւնն կըհրաւիրեմք։

Ասկէ յառաջ հինգ շրջաբերական գրութիւններ ղրկուած են առ ամենայն Առաջնորդական վիճակս, 1872 Յուլիս 22. Օգոստոս 21. Հոկտեմբեր 3. Նոյեմբեր 17. և 1873 Փետրվար 6 թուականներով։

Սոյն շրջաբերականներով զլխաւորաբար խնդրուած էին

Ա. Սահմանադրութեան գործադրութիւնը.

Բ. Վիճակագրական տեղեկութիւն.

Գ. Գաւառական հարստահարութեանց արգելմանադրութեան պատճէնը։

Ա. Սահմանադրութիւնը գործադրելու մասին գաւառական Վարչութեանց և Թաղական խորհրդոց համար առանձին Սահմանադրական հրահանգներ տպագրուելով, նոյն շրջաբերականաց հետ ղրկուած են առ ամենայն առաջնորդական վիճակս։

Յաւօք սրտի կըծանուցանեմք որ առաջնորդական վիճակներէն ոմանք տակաւին անտիպոյթ կեցած են Սահմանադրութեան գործադրութեանը մասին և եթէ այսուհետև ալ մի և նոյն անտիպոյթ ընթացքը շարունակեն, Կեդրոնական Վարչութիւնը պիտի պարտաւորի նոյն գաւառին ազգային պաշտօնէից դէմ խստութեամբ վարուիլ, և իւր կողմէն պարտուպատշաճը անօրինել Իշխարծադրութիւն Սահմանադրութեան։(1)

Իսկ անոնք որ գործադրած են Սահմանադրութիւնը, և գաւառական ընդհանուր ժողովը և Կրօնական ու քաղաքական ժողովները կազմուած և Կեդրոնական վարչութեան վաւերացնել տուած; պարտական են իրենց սահմանադրական ընթացքին և վիճակին վրայ տեղեկագիր տալ՝ հասանել ներկայ շրջաբերականիս, և ծանուցանել թէ

1. Կրօնական և քաղաքական ժողովները շարաթը միանգամ սովորական նիստերնին կըշարունակե՞ն, օրինաւոր արձանագրութիւն ունի՞ն, և ընդհանրապէս ի՞նչ խնդիրներով կըզբաղին։

2. Ուսումնական և Տնտեսական խորհուրդներն իրենց շաբաթական նիստերը կըշարունակե՞ն, և ի՞նչ գործերով կ՚զբաղին։(2)

Ուսումնական խորհուրդը սկսա՞ծ է(3) գաւառիդ քաղաքաց և գիւղերէից վարժարանաց վրայ հսկել. անոնց հոգաբարձութեանց հետ ըստ օրինի յարաբերութիւն ունենալ, և միւս կողմէն յարաբերութիւն ունենալ Կեդրոնական վարչութեան Ուսումնական խորհրդոյ հետ։

Նոյնպէս Տնտեսական խորհուրդը 1873 Փետրվար 6 շրջաբերականին համեմատ գաւառիդ ազգային հաստատութեանց կալուածագրերուն օրինակը պատրաստել տալ սկսա՞ծ է, որպէսզի ժամ յառաջ փութայ ղրկել առ Կեդ. վարչութեան Տնտես. խորհուրդն(4)։

3. Գաւառիդ Քաղաքական ժողովը իւրաքանչիւր Թաղի կամ գիւղի մէջ սահմանադրապէս Թաղական խորհուրդները ընտրել տուա՞ծ է. և նոյն Թաղական խորհուրդները վաւերացնելով, հրաւիրա՞ծ է զանոնք Թաղական խորհրդոյ հրահանգին համաձայն իրենց Թաղին կամ գիւղին եկեղեցւոյ, վարժարանի և այլ հաստատութեանց պայծառութեանը փոյթ ունենալու, Եկեղեցեաց և վարժարանաց հասոյթները լաւ կերպով անտեսելու և կալուածները արդիւնաւորելու, յատուկ հոգաբարձութիւններ դնելու, և նախնական անկրօն ժեղտ ուսմունքը՝ որ Թաղական խորհրդոյ հրահանգին մէջ նշանակուած են, հաւասարապէս աւանդելու թէ մանչ և թէ աղջիկ տղայոց։

4. Գաւառական ընդհանուր ժողովը մինչ ցարդ քանի՞ անգամ նիստ ըրած է, և թէ երկտարեկան համարառութեան համար ե՞րբ նիստ ընելու պիտի հրաւիրուի վանդի Կրօնական և քաղաքական ժողովներն ընտրուելէն երկու տարի յետոյ համարատուութիւն պիտի ընեն գաւառական ընդհանուր ժողովին, որ գարնանամուտին կամ յարմար եղած ժամանակին պիտի բացուի ըստ գաւառաց սահմանադրական հրահանգին (տե՛ս երես 15 յօդուած 3)։

Կրօնական և Քաղաքական ժողովոց ընտրութեան և վաւերացման թուականը պէտք է յարմարցնել գաւառական ընդհանուր ժողով բանալու ձեր ընտրած յարմար թուականին. հետևաբար Կրօնական և քաղաքական ժողովոց պաշտօնավարութիւնը քանի մ՚ամիս պակաս կամ աւելի պատահի փոյթ չէ։ Արդ պէտք է որ գաւառական ընդհանուր ժողովոց համարառութեան համար բանալու օրը կանխաւ որոշէք, և ծանուցանէք մեզ։

5. Գաւառական ընդհանուր ժողովոց 1/5 մասը երկու տարին անգամ մը պիտի նորոգուի ըստ Սահմանադրութեան (տե՛ս գաւառաց հրահանգի երես 15 յօդուած 2). Նոյնպէս գիւանի նորոգութիւնը պիտի կատարուի ամեն տարեգլխի. ինչպէս նաև բոլոր ժողովոց և խորհրդոց գիւանները պիտի նորոգուին. և վերընտրելի են։ Արդ գաւառիդ ընդհանուր ժողովոց ընտրութեան և վաւերացման թուականին համեմատ այս երկտարեկան մասնակի նորոգութիւնը պէտք է որ կատարէք. եթէ երկու տարին լրացած է, առաջին անգամին ընդհանուր վիճակ ձգելով ըստ օրինակի Կեդրոնական Եպեսփոխական ընդհանուր ժողովոց։

Սոյն մասնակի նորոգութիւնն ալ պէտք է որ համարառութեան համար որոշեալ երկտարեկան նստելու թուականին պատահի։

6. Վերջապէս, ինչպէս որ Սահմանադրական հրամայեալ է, գաւառական Վարչութեան գործադրութիւնը.

Բ. Վիճակագրական տեղեկութիւն.

Գ. Գաւառական հարստահարութեանց արգելմանադրութեան պատճէնը։

Ա. Սահմանադրութիւնը գործադրելու մասին գաւառական Վարչութեանց և Թաղական խորհրդոց համար առանձին Սահմանադրական հրահանգներ տպագրուելով, նոյն շրջաբերականաց հետ ղրկուած են առ ամենայն առաջնորդական վիճակս։

Յաւօք սրտի կըծանուցանեմք որ առաջնորդական վիճակներէն ոմանք տակաւին անտիպոյթ կեցած են Սահմանադրութեան գործադրութեանը մասին և եթէ այսուհետև ալ մի և նոյն անտիպոյթ ընթացքը շարունակեն, Կեդրոնական Վարչութիւնը պիտի պարտաւորի նոյն գաւառին ազգային պաշտօնէից դէմ խստութեամբ վարուիլ, և իւր կողմէն պարտուպատշաճը անօրինել Իշխարծադրութիւն Սահմանադրութեան։(1)

Իսկ անոնք որ գործադրած են Սահմանադրութիւնը, և գաւառական ընդհանուր ժողովը և Կրօնական ու քաղաքական ժողովները կազմուած և Կեդրոնական վարչութեան վաւերացնել տուած; պարտական են իրենց սահմանադրական ընթացքին և վիճակին վրայ տեղեկագիր տալ՝ հասանել ներկայ շրջաբերականիս, և ծանուցանել թէ

1. Կրօնական և քաղաքական ժողովները շարաթը միանգամ սովորական նիստերնին կըշարունակե՞ն, օրինաւոր արձանագրութիւն ունի՞ն, և ընդհանրապէս ի՞նչ խնդիրներով կըզբաղին։

2. Ուսումնական և Տնտեսական խորհուրդներն իրենց շաբաթական նիստերը կըշարունակե՞ն, և ի՞նչ գործերով կ՚զբաղին։(2)

Ուսումնական խորհուրդը սկսա՞ծ է(3) գաւառիդ քաղաքաց և գիւղերէից վարժարանաց վրայ հսկել. անոնց հոգաբարձութեանց հետ ըստ օրինի յարաբերութիւն ունենալ, և միւս կողմէն յարաբերութիւն ունենալ Կեդրոնական վարչութեան Ուսումնական խորհրդոյ հետ։

Նոյնպէս Տնտեսական խորհուրդը 1873 Փետրվար 6 շրջաբերականին համեմատ գաւառիդ ազգային հաստատութեանց կալուածագրերուն օրինակը պատրաստել տալ սկսա՞ծ է, որպէսզի ժամ յառաջ փութայ

(1) Մեք կարծեմք թէ ազգային Կեդրոնական վարչութիւնն պարտի փութալ խստութեամբ վարուիլ գաւառական ազգային պաշտօնեից դէմ (եթէ նոյն կարողութիւնն ունի), եւ իւր կողմեն պարտուպատշաճը տնօրինել 'ի գործադրութիւն Սահմանադրութեան. սր խիստ թերի կերպիւ 'ի գործ կըդրուի գաւառաց մէջ, առանց 'ի բաց առնելոյ զբաղաք մեր եւ զկոստանդնուպոլիս իսկ։

(2) Իզմիրի մէջ Տնտեսական խորհուրդ չկայ։ Նորա պաշտօնն քաղաքական ժողովոյ յանձնուած է։

(3) Զմիւռնիոյ Ուսումնական խորհուրդն՝ այդ գրուցուածներեն եւ ոչ մեկը 'ի գործ դրած է։

(4) Այս պահանջումն անգործադրելի կերեւի մեզ. եւ կարծեմք թէ նոյն իսկ 'ի Կ. Պոլիս չգործադրեցաւ. այսինքն քաղերն՝ իրենց ազգային հաստատութեանց կալուածագրերն ջուգեցին յանձնել Կեդրոնական վարչութեան Տնտեսական խորհրդոյն։

Ուխտ դատեր Շապոյ, որդւոյ քաջին Սմբատայ արքային Բագրատունւոյ 'ի հրաժեշտի իւրում, յորժամ հանդերձեր մեկնիլ 'ի հայրենեաց 'ի կնոջիւն ոստիկանին հազարացւոց Ապշինի։

Տխուր է ժամ օրիորդիս, բայց դու մի լար ո՞վ հայրիկ,
Վասն իմ օր էյոյժ յաւագին, բայց մի՛ սգար ո՞վ մայրիկ։
Ես զոհ եղեց իմոյ ազգին և իմում տանն հայրենի,
Միայն կեցցեն իմ հայկազունք, իմ Հայաստան փրկեսցի։
Թո՛ղ գնայիս 'ի տար աշխարհ և զոհ եղէց հայրենեաց,
Թո՛ղ զրկեցայց 'ի սէր ազգին 'ի սիրասուն ծնողաց։
Մինչև ցայսօր Հայ պատանիք են հայրենեաց նահատակ,
Այժմ օրիորդք թող խաղայցեն զոռ թշնամեացն 'ի ճակատ։
Մեթէ վայե՞լ օրիորդիս, իրաւ լինիլ ատո 'ի տան,
Մինչ տեսանեմ, ո՞հ, պաշարեալ իմ անձկալի Հայաստան։
Աշխարհ ամէն առնու 'ի գով զերրայեցին զՅուդիթ,
Արդ գովեսցեն 'ի մի բերան զհայկազուն ըղջտրիկ։
Հոդեփոռնէս անազորոյն հագարացին այն Ապշին,
Սպառնայ կորուստ իմ հայրենեաց հիմնայատակ զլսովին։
Որեմն երթայց յաղատութիւն իմ հայրենեաց սիրելի.
Հագարացւոյն թէպէտ ես կին, եղէց անհաշտ թշնամի։
Ա՛հ Հայաստան, ո՛չ մոռացայց ըզքեզ բնաւ յաւիտեան,
Սրբանուէր իմ կրօնին, հլու կացիս և պատկառ։
Մնասջիք բարեաւ, ո՞վ ազգականք, ահա՛ 'ի ձէնջ հեռանամ,
Այսուհետև զձեզ չտեսից սակայն ըզձեզ չմոռանամ։
Մնասջիք բարեաւ, անտա՛ռք, լերինք զաշտք ծաղկածինք հայրենի,
Ուխտեմ պահել ես անմոռաց զձեր յիշատակ 'ի սրտի։

Ի Շուշի, 15 Ապրիլի 1873։ Սիմեոն Հախումեանց։

ԱՆՏԱՌՆ ՍՕՍԵԱՑ ԱՐՄԵՆԱԿԱՑ

Ի դաստակերտն Արմայիսեան յԱրարատեան աշխարհի,
Հնչէր երբեմն շրջին Սօսեայ-Արմենակայ անտառին։
Անդ քաղցրասիրդ հնչէր զեփիւռ, նահապետին սիրտ ցնծացեր։
Եւ ցանկալին իմ Հայաստան տօն կատարէր գեղապար։
Անդէն սոքեակն, անդ ծիծեռունք գեղգեղէին քաղցրաձայն,
Ա. ետէին իմ հայրենեաց նոր առաւօտ 'ի զարնան։
Արազընթաց անդ եղջերուն, անդէն այծեամն ոստոստէր,
Վազս առնուին ցիռ և վարազ, առիւծն ահեղ մռնչէր։
Անդ քրքմազոյն ըլոյս արեգին ծագէր հանդէպ անտառին,
Գիշերավառն յերկնից բարձանց փայլ արձակէր մեր լուսին
Ծաղկունք բուրեանք զարմանազանք արեգընդդէմ փողփողին.
Արծաթափայլ անդ առուակաց խոխոջ քաղցրիկ լսէին։
Անդ չինարարն իմ Արմենակ 'ի զործ ձեռայն վայելէր,
Սօսանուէրն Անուշեան սօս գնացիւք անդ ճեմէր։
Այս է ահա տիպ հանդիսիս յորում սօսիք բանականք,
Հայկասերունդ պերճ զուարթունք 'ի մի խմբեալ միաբանք։
Սիրոյ ծաղկունք արդ փողփողին 'ի դէմն նոցա արդ իսայտան,
Եւ բիւր առուակք օրհներգութեանց առաւաւոտ տան հորդան։
Երգէ մանկտին և նուագէ ըղյարութիւն Միածնին,
Որ կենարար իւր յարութեամբ յարոյց զկեանս մարդկային։
Որ սէր ցոյց և միութիւն և սիրտ կցորդ համաբուն,
Անդ սուրբ հոգին ազդէ 'ի մեզ զԱստուածային զիւր շրշիւն։

Ի Շուշի, 8 Ապրիլի 1873։ Ազգային հոգևոր դպրոցին Հայոց Ղարաբաղ։
Սիմեոն Հախումեանց։

հանգոյց սկիզբը հրատարակեալ աղբերուն մէջ ծանուցուած է, նոյն հրահանգները փորձառութեամբ վերաքննելու պէտքը, եթէ գիտաւորութիւններ ունիք՝ նոյն հրահանգաց վրայ գործադրութեան փորձառութեամբ բարեհաճիք ծանուցանել մեզ։

Բ. Խնդրուած վիճակագրական տեղեկագիրները տակաւին ամբողջացած չեն. մինչև ցարդ շրջիկ առաջնորդական վիճակները կը հրաւիրուին այլ ևս զանցառութիւն չընել։ Իսկ զրիչներուն կը ծանուցուի, որ տպեալ ցուցակներէն դուրս ելքէն որոշուած հետևեալ տեղեկութիւններն ալ բարեհաճին հաւելցնել մեզ։

1. Քանի՞ տուն Հայ կայ իւրաքանչիւր քաղաքի կամ գիւղի մէջ. և որչափ արու և որչափ էգ, թէ մեծ և թէ փոքր։

2. Առաջնորդական քաղաքը կերպոն համարելով գիւղերէն անկէ և մեկմէկէ հեռաւորութիւնն ո՞րչափ է և քանի ժամ, դէպ՝ի հիւսիս կամ հարաւ ևն։ Եթէ կարելի է աշխարհագրական-թարթայի մը վրայ տալ այս տեղեկութիւնը, և եթէ ոչ՝ ցուցակով տալ։

3. Քանի՞ քաղաք կամ գիւղ ունիք, որոնց քաղաքական կառավարութիւնը ձեր առաջնորդանիստ քաղաքին կառավարութեանը չվերաբերիր։ անոնց անուններն ի՞նչ են և ո՞ր առաջնորդի վիճակին քաղաքական կառավարութեան ներքև կը գտնուին։

4. Վիճակիդ մէջ ո՞ր քաղաք կամ գիւղ պանդուխտ ունին՝ օտար երկրի մէջ, թիւն ի՞նչ է, և օտար երկրի մէջ ինչո՞վ կը զբաղին, և ընդհանրապէս ո՞րչափ տարի դուրս կը մնան։

5. Վիճակիդ մէջ բնակ Հայ չունեցող քանի՞ գիւղ կան, անուններով նշանակէք. և անոնց բնակիչներն ինչ ազգ են, և նիւթական և բարոյական վիճակին ինչ է։

6. Ընդհանրապէս ձեր վիճակին Հայ ժողովուրդը իրենց զաւակը քանի՞ տարեկան կամուսնացընեն թէ մանչ և թէ աղջիկ, հաւանմատաբար միջին հաշիւով։ 23 տարեկանէն վեր ո՞րչափ ամուրի արու և էգ կգտնուին (5) մերձաւոր թուով մը յայտնել. և թէ տարին ո՞րչափ կը ծնին և ո՞րչափ կը վախճանին։ Թէ՛ ծնելոց և թէ՛ վախճանելոց օրինաւոր տումար կը բռնո՞ւի. եթէ չկայ՝ հաստատելու հոգ տանիք։

Այս տեղեկութիւնները կարելի եղածին չափ ճշտիւ հաղորդելիք. և եթէ բնաւ տեղեկագիր չէք՝ ասկէ առջի ցուցակին վրայ այս նոր տեղեկութիւններն ալ նշանակելով զրկելիք յատկապէս կը խնդրուի։

Գ. 1871 տարւոյ Նոյեմբեր 18 թուականաւ 1291 համարաւ զրկուած շրջաբերականին համեմատ, վիճակիդ մէջ պատահած հարստահարութիւնք և անոնց դարմանը խնդրելու համար՝ ի կիր առնուած միջոցներ եթէ կան, յաւուրց տումարի մէջ արձանագրած պիտի ըլլաք. նոյն տումարին մէկ վաւերացեալ պատճէնը բարեհաճիք զրկել առ կեդրոնական Վարչութիւն։

Սակայն ասկէ առջի շրջաբերականաց գլխաւոր պարունակութեանց վրայ այս անգամ ալ խօսելով, և կարևոր տեղեկութիւններ ստանալով ձեզմէ, կը յաւելումք ուրիշ կարևոր խնդրոյ մը վրայ ալ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել, ըստ որոշման կեդրոնական Վարչութեան։

Բարեխնամ կառավարութիւնը հողի և այլ անշարժ ստացուածքի վրայ օրէնքներ դրած է, և իրաւանչիւր ոք պարտական է իւր հողը և այլ անշարժ ստացուածքի վրայ թափու ընել տալ ըստ օրինի։ Մեր գաւառացի ազգայիններէն կան որ թափուլի համար վճարուելիք տուրքէն խուսափելով զանցառութիւն կը նեն այս մասին, և կամ իրենց հողը բուն քանակութեամբ թափու ընել չեն տար։ Պէտք է որ պատուիրէք ժողովրդեան որ փութայ ըստ օրինի թափու ընել տալ, և իր հողին և ստացուածքին տէր ելլալ, առանց որոյ տէր չէ, և գաղի կամ վէճի առթիւ իրենց դարաւոր իրաւունքէն կը զրկուին։ Կը խնդրուի որ մեծ ուշադրութիւն և հոգ տանիք այս մասին, և յորդորէք ժողովուրդը՝ որ թափու ընել տալու անհոգ չգտնուին։ Հոգ տանելու էք որ ոչ միայն այս կրպով իւրաքանչիւր ոք իր ստացուածքին տիրանայ, այլև իր ստացուածքը զանազան պատճառներով ձեռքէ չհանէ. զի այլ է հողատէր երկրագործ մը թէ և յետին աղքատ ըլլայ, և այլ է առանց հողի երկրագործ մը, որ ծառայ կամ ստրուկ է։ Այս պատճառաւ կրկին կը յորդորենք զձեզ, որ ամենայն փոյթ տանիք ձեր վիճակին ժողովրդոյ քարոզել, և՝ ի ձեռն եկեղեցական և աշխարհական ձեռնհաս անձանց ծանուցանել տալ, որ իւրաքանչիւր որ թափու ընել տալով՝ իւր հողին և ամենայն ստացուածոյ տէր ելլայ։ Այս մասին ձեզմէ կատարեալ վստահութիւն և պաշտպանութիւն կը պահանջուի, և որ և է զանցառութիւն անները լի է։

Յուսալ ենք՝ որ Ձեր տալիք ուրիշ տեղեկութեանց հետ՝ թափուի խնդրոյն վրայ ալ լաւագոյն տեղեկութիւն կուտաք, և հետզհետէ հոգատարութիւն ելլալով, մի ըստ միոջէ ալ մեզ կը ծանուցանէք։

Խնդրելով Աստուծմէ որ աջակից գտնուի մեր ամենուս ջանից և աշխատանաց, և ինքն արդիւնաւորեսցէ,

7 Յունիս 1873 Մնամք աղօթարար։

Յ. Դ. Ընդ զրոյս սիրոյ սառնաք «Հրահանգ Յարաբերութեան Առաջնորդաց և գաւառական Վարչութեանց ընդ տեղական Կառավարութեան» անունով ստանալ տարար մը, որոյ մէջ մանրամասն գծուած է թէ առաջնորդք և գաւառական Վարչութիւնք տեղական Կառավարութեան հետ յարաբերութիւններն ի՞նչ կերպով կատարելու են, հոգ տանիք զայն ընթերցանել և իմաստին ուշադրութիւն ընել միշտ։ (6)

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԻԱ օրաթերթին Յուլիսի 11 թուոյն մէջ՝ յիշեալ վերնագրով երկար յօդուած մի հրատարակեալ կը տեսնենք, յորմէ զգեղեալ մասն քաղելով՝ արժան կը համարիմք մեր ընթերցողաց աչաց առջև դնել՝ առանց յաւելցնելու զտխուր խորհրդածութիւնս մեր. քանզի թէպէտև եկեղեցականաց բարեկարգութիւնն հարկաւոր է, բայց ևս առաւել հարկաւոր կը համարիմք զբարեկարգութիւնն աշխարհականաց, որոց ծնունդք են եկեղեցականք։ Զմտառանամք ասելու թէ ազգային լրագրաց բարեկարգութիւնն ևս ամենահարկաւոր և անհրաժեշտ է։

Ահաւասիկ վերոյիշեալ յօդուածն.

«Իսկ ի՞նչ է արդի եկեղեցականաց վիճակը։

«Սնանչառութեամբ խօսելով կըսեմք որ հասարակաց զբօսավայրերը, տուները և երբեմն իսկ թատրոնները զիրամատչելի եղած են մեր սպասաւորաց եկեղեցականաց։ Ոմանք Վատիկանի ներքոյ ապրելով, այլք Ասիական եղերքը նստած, ոմանք Բերայի մէջ, այլք Պոլսոյ արուարձանները անխոով և անզորոյ կեանք կը վարեն, օտար ժողովրդեան, օտար նորա հարստահարութեանց և տառապանաց, ժողովուրդը իր կրօնական մխիթարութիւնը զոհ ընելու համար եկեղեցին կը դիմէ, քահանայից գիրկը կը վազէ, մինչդեռ եկեղեցոյ իշխանութիւնն վարող և ժողովրդեան ցաւոց դեղ և դարման խորհելու պարտաւորեալ պաշտօնեայք՝ եկեղեցիէն կ'օտարանան և հազիւ երկու երեք շաբաթը անդամ մը եկեղեցի կ'ելնեն ժողովրդեան հոգւոյ մխիթարութիւն շնորհելու համար, որով և ժողովուրդը կը մնայ առանց ուսուցչի, առանց վարդապետի. հետևաբար կը մարի իր կրօնական զգայմանց խանդը, և կրօնն իր ազնուութեամբը ու դեղեցկութեամբն հանդերձ օտարացեալ և խորթացեալ կոկսի երևիլ իր զաւակացն՝ որ աշխարհի դարաւոր բռնութիւններէն դերծ մնալով հասեր է մինչև ներկայ դարս, զոր ըստ ասորեալ կոչելու կը համարձակինք առանց նկատելու, որ մէկ կողմէն արդի եկեղեցականաց անտարբերութիւնը, միւս կողմէն ժողովրդեան մահամերձ վիճակն ու մեռելութիւնը, վնասութիւնն ու լքումը՝ եկեղեցոյ և կրօնի քայքայում կը սպառնան։ Փ.

Սուրբ Էջմիածնայ Աղթամար պատուական ամուսադիրն՝ Հայաստանեայց Մայր Ս. Աթոռոյն խորին շնորհակալութիւնն հրապարակաւ կը մատուցանէ Արցախոյ բարեխնամ Առաջնորդ՝ Զալալեանց դերա. Սարգիս Ս. Արքեպիսկոպոսին, որ իւր սովորական բարեպաշտ ազդասիրութեամբ բարեհաճեալ է երեքտասան մեծ և փոքր գեղեցիկ գորգեր (հալը) յուղարկել՝ ի Ս. Էջմիածին՝ ի պէտս մասանց Նորաշէն խորանաց մայր Աթոռոյն մերոյ։

(6) Տակաւին ջտեսանք այս Հրահանգը, որոյ համար Ալեքսէեան Գրիգորիս վարդապետն լրագրաց միջոցաւ այսպէս կըսէ. «կարդացի զայն ուշի ուշով եւ ցաւեցայ որ . . . մեր ազգային Վարչութիւնը տակաւին տիրող օրինաց անհմուտ է եղեր։

— Զմիւռնիոյ Լ. Ռէֆորմ լրագրոյն 26 թիւէն հետևեալ յօդուածը թարգմանելով կը հրատարակեմք՝ ի մխիթարութիւն հանդուցեալ Թորոս պէյին աղդականաց և բարեկամաց։

«Կայսերական ծովակալութիւն՝ իմա՛ ուստրս դղզի կարուսա մի ըրաւ յանձն Գիտակ Թորոս պէյի, որ ծովապետութեան առաջին խորհրդոյ քարտուղարն էր և օսմանեան կառավարութեան օգտակար պաշտօնակալներէն մէկն։ Թորոս պէյ շնչերակի բեկման ախտիւ մեռաւ կառարեալ հասակի ուժոյն մէջ և՝ ի կիր ճանապարհի իր կենաց գեղեցիկ ընթացքին։ Իր խորին հմտութիւնն թուրքերէն և անդղիարէն լեզուաց՝ ծովային զօրութեանց պաշտօնէին ուշադրութիւնն հրաւիրեց յամի 1855, որ յանձնեց նմա այն ժամանակը բաց՝ ի պաշտօնէն ծովապետութեան թարգմանի, զթարգմանութիւնն քանի մը անդղիական գիրքերու, որք ծովային հրամանաց կը վերաբերին։ Թորոս պէյ բաղում հոգատարութեամբ կատարեց այս դժուար գործը՝ ըստ թարգմանութիւնն, կընեմք, և Մէհմիտ կարգին Դրդ աստիճանի շքանշանաւ պատուեցաւ՝ ի վարձատրութիւն։

«Ղրիմի պատերազմն ետքը, Թորոս պէյ յուզարկեցաւ Յոտիա՝ պատերազմի դեռեաց վտանգութեան վրայօք բանակցելու համար։ Իր քաղցրաբարոյ ընթացքը և իր հաշտասէր ոգին մեծապէս դիւրացուցին այս բանակցութեանց յաջողութիւնն. որոյ բարեպատեհ առթիւն՝ սրբոյն Սթանիսլաւի կարգին Յրդ աստիճանի շքանշանն ընկալաւ՝ ի կառավարութենէն Ռուսաց, և օսմանեան կառավարութիւնն տեղակալ գնդապետի աստիճանը շնորհեց նմա։

«Բրուսիոյ կառավարութիւնն ևս պատուեց զԹորոս պէյ՝ շնորհելով նմա Կարմիր Արծուոյն կարգի Յրդ աստիճանի շքանշանն։ Թորոս պէյ, որ մեռաւ առանց հարստութիւն ձգելու, միայն իր անխոնջ ջանիքն յաւաջադիմելով՝ այս ամէն պատիւներն կը պարտաւորի իր աշխատասիրութեանն և իր բնական յատկութեանցն՝ զորս չդադարեցաւ կատարելագործելու մինչև ցվերջին օր իր կենաց ընթացքին. որ՝ ուա՛ղ, ցաւալի կերպիւ ընդհատեցաւ յանկարծահաս մահուամբ մի։

Քաղաքիս Աղքատասիրաց ընկերութեան վիճակահանութիւնն Յուլիս 1ին օրինաւորապէս՝ ի գործ դրուելով, զթիւ առաջին բաժնին՝ որ 10,000 ղուրուշ էր, շահեցաւ յարգոյ Նիկողոս աղա Օհանեան. որ նոյն դումարէն 2500 ղուրուշ յիշեալ Աղքատ. ընկերութեան և 2500 ղուրուշ տեղւոյս ազգային հիւանդանոցին նուիրելով, մնացեալ 5000 ղուրուշն միայն իրեն յատկացոյց։ Այս առատասիրա զգացմանց բարեգործութիւնն՝ անշուշտ գովութեան և յատուկ շնորհակալութեան արժանի է։ Աղքատասիրաց ընկերութիւնն իւր յատուկ շնորհակալութիւնն հետևեալ նամակաւ կը յայտնէ հրապարակաւ. իսկ ազգային հիւանդանոցին հոգաբարձութիւն անշուշտ բանիւ բերանոյ վճարած պիտի լինի իւր շնորհակալութեան պարտքը։

Իզմիր, 18 Յուլիս 1873

Յարգոյ խմբագիր Արշալուսոյ,

Յուլիս 1ին՝ ի նպաստ Աղքատասիրաց ընկերութեան վիճակահանութիւնը ամենայն օրինաւորութեամբ կատարուելով, առաջին թիւը՝ որ 10,000 ղուրուշ էր, մեծա. Օհանեան Նիկողոս աղան շահեցաւ։ Պարտ կը համարիմք մեզ ծանուցանել յարգոյ հասարակութեան, որ յիշեալ աղքատասէր աղան հաճեցաւ 2500 ղուրուշ Ընկերութեանս նուիրել. ընդ որ մեր խորին շնորհակալութիւնը կրկին թամբ մատուցանել նմա հրապարակաւ։

Հաճեցէք, յարգոյ խմբագիր, ձեր պատուական լրագրոյն մէջ հրատարակել սոյն գրութիւնը և ընդունել մեր յարգանաց հաւաստիքը,

Ի դիմաց Աղքա. ընկերութեան

Պ. Թ. Պերկամայրեան, փոխ- ատենապետ

Ս. Դ. Պապիլեր, փոխ—ատենադպիր։

Արշալոյս նախընթաց թուով ծանուցինք թէ քաղաքիս Հայոց երեւելիներէն բաւական ստորագրութեամբ աղերսագիր մի մատուցաւ մեր վսեմա. կուսակալին, յառաջ բերելով տեղի ունեցած երկպառակութիւններն և խնդրելով որ ազգային մասնաժողով մի կարգէ և յանձնէ նմա զտնօրէնութիւնն ազգ. գործոց քաղաքիս։

Վսեմա. Սիւրէյա փաշան՝ մարդասիրական ոգւով նկատողութեան առնելով դիմեալ աղերսագիրն, հաճեցաւ զգործադրութիւն նորին յանձնել Զմիւռնիոյ թիճարէթի բէյիս մեծաշուք

Ահմետ-Քեամիլ Էֆէնտիին, որ խոհական և բանիբուն պաշտօնական մը է և լի խաղաղասէր ոգիով զգացմամբ։ Ուստի յիշեալ բարձրաստիճան պաշտօնականին նախագահութեամբն ամսոյս 20ին ուրբաթ օրն մեծ ժողով մի եղաւ Առաջնորդարանն, ուր հարիւրէն աւելի ազգայինք հրաւիրեալ ներկայ գտնուեցան. բայց օտար տերութեանց հայազգի հպատակք և նոյն տերութիւնք հիւպատոսարանաց ազգային թարգմանք չհրաւիրուեցան։

Ազգային այս մեծ ժողովոյն մէջ տաք վիճաբանութիւնք, սաստիկ բանախօսութիւնք և սակաւ ինչ բանակռուութիւնք լսելէ ետև, խիստ մեծագոյն մասին հաճութեամբն՝ երեսփոխական և քաղաքական ժողովքն լուծուեցան, և յերեքտասան անձանց բաղկացեալ առժամանակեայ մասնաժողովի կազմուելով՝ նմա յանձնեցաւ նորոգութիւնն երեսփոխական ժողովոյն ըստ տրամադրութեանց Սահմանադրութեան։ Եւ նորոգեալ երեսփոխական ժողովոյն միջոցաւ՝ դարձեալ ըստ Սահմանադրութեան, քաղաքական նոր ժողով մի պիտի հաստատուի։ Բայց մինչև այս նորոգութեանց 'ի գործ դրուին, հարկաւ յիշեալ առժամանակեայ մասնաժողովն պիտի հսկէ ազգային տնտեսութեան վերայ և ստիպողական գործքերը պիտի կատարէ։

Ահաւասիկ նորահաստատ ազգային առժամանակեայ մասնաժողովոյն անդամոց անուանքն. յորոց առաջին երիցն՝ լուծեալ Քաղաքական ժողովէն ընտրուեցան.

Մեծապատիւ տեարք
Ոսկանեան Յովհաննէս,
Պէրկամալբեան Պօղոս,
Տայլեան մահտեսի Եղուպ,
Գարագաշեան Յակոբ,
Կիւլպէնքեան հաճի փաշա,
Ճէլէպեան Յովհաննէս,
Միրզայեան Յովհաննէս,
Շահինեան Կարապետ,
Պապասանճեան Ստեփան,
Գոյտճեան Աւետիս,
Սիմոնաբիեան Յակոբ,
Սուլթանեան Գէորգ,
Տէտէեան Ստեփան։

—Եթէ Կ. Պոլսոյ ազգային Վարչութիւնն՝ որ դաւառական Հայոց վերայ տեսուչ կամ խնամակալ համարեալ է և նոյն պահանջումն ունի, եթէ, կրսեմք, Կ. Պոլսոյ Վարչութիւնն փութար ըստ ժամանակին յուղարկել մեզ զհաշտարար առժամանակեայ հոգևոր հովիւն զոր ամիսէ մը աւելի է խնդրած եմք, անշուշտ Զմիւռնաբնակ Հայք պիտի չպարտաւորէին տեղական իշխանութեան բարեխնամ միջնորդութեանն դիմել 'ի կարգադրութիւն ազգային գործոց իւրոց։ Բայց զժբազդաբար կրնանեմք թէ նոյն ինքն կեդրոնական վարչութիւնն ևս աղատ չէ յերկդատակութենէ և հաղիւ թէ ժամանակ ունի Կ. Պոլսոյ ազգային անկարգութեանց վերայ հոգ տանիլ և միաբանութիւն հաստատել, եթէ կարելի է։ Քանզի ցաւօք ոչափ կը դիտեմք, որ Հայոց ազգային յատկութեանց գլխաւորն՝ անմիաբանութիւնն է, որ ամեն տեղ կը տիրէ։

ՋՄԻՌՆԻՈՅ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 28 Յուլիս։

Մեր վերջին. կուսակալին մարդասէր խնամքն քաղաքիս արհեստից դպրոցն վերահաստատեցաւ. հին քառանթինային մէջ որ 'ի Դարաթաչ. ուր ամեն աղջիկ որբ և կարօտ տղայք պիտի ընդունուին ձրիաբար։

—Սասակի տաքը կը շարունակէ, ալրիւրք և ջրհորք ըստ մեծի մասին ցամաքելու վերայ են։ Բարեբաղդաբար հասարակաց առողջութիւնն գոհացուցիչ վիճակի մէջ կը դտնուի։ Ծովու բազանիքներն միշտ լեցուն են. ուր հասարակութիւնն ոչ սակաւ աղաստան կը դտնէ ընդդէմ ջերմութեան օդոյն։

—Քարտմանց (բլ.) ընկնցած տեղւանքն ևս, զոր Կ. Պոլսոյ Պէյիւ-քտէրէ գիւղին ծովեզերեայ հիւսպարակին կրնամք նմանեցնել, ամեն երեկոյ լի են բազմութեամբ արանց և տիկնայց, որք ցերեկուան տաքէն ձանձրացեալ, երեկոյեան զով օդը ծծելու կելլեն և ոչ սակաւ կը զուարճանան եւրոպական նուագարանաց քաղցր ներդաշնակութեամբն։

—Ցանցելում շաբաթու Քիոսէն 'ի նաւահանգիստ մեր հասնող փոքրիկ նաւու մէջ սոսկալի կրկին մարդասպանութիւն եղև։ Նաւապետն և իւր միակ նաւաստին մրճով մի (քէսէրով) չարաչար սպանուեցան ցոյն ճանապարհորդէ մի, զոր նաւապետը Քիոս կղզիէն առեր էր իրմիր բերելու։ Այս եղեռնագործը նաւահանգստին մէջ Քօրտէրիոյի առջև այս կրկին մարդասպանութիւնն ընելէ ետև, նաւապետին քով եղած 30 լիրայի չափ դրամը կառնու և դաղտուկ իցամնք կելլէ։ Բարեբաղդաբար մարդասպանն՝ որ Սթէֆանոս Լէմոս կը կոչուի, մեր ոստիկանութեան աչալուրջ հետաքննութեամբն ըբռնուեցաւ և հարկաւ 'ի մահ պիտի դատապարտուի ըստ օրինաց։

—Բարեսէր հատուցակութեան ուշադրութիւն կը հրաւիրեմք Ուսումնասէր ընկերութեան վերայ, որ յերկուց ամսոց հետէ հաստատեալէ 'ի քաղաքս, և որոյ նպատակն է երեկոյեան դասատուութիւն հայերէն, տաճկերէն և գաղղիերէն լեզուաց։ Այս դասատուութիւնն՝ որ ձրի է, ամեն հասակի կարօտ ազգայնոց յատկացեալ է, և նորա ծախքը ազգասէր և ուսումնասէր Հայոց նուիրատուութեամբ կը հոգացուի։ Աւելորդ կը համարիմք նոցա բարեխնամ գործակցութիւնն հայցել այս ընկերութեան վերայ. որոյ ջանիքն արդէն 40ին աւելի աշակերտաց դասատուութիւն կը լինի ամեն երեկոյ։ Մեր յաջորդ թուով քիչ մը երկարօրէն պիտի խօսիմք այս ազգօգուտ հաստատութեան վերայ։

—Մանիսայի որբոց Գայիանեանց վարժարանին բարեկարգութեան և յառաջադիմութեանն վրայօք երկար նամակ մի ընկալաք, զոր թերթիս անձկութեանը պատճառաւ դալ շաբթու պիտի հրատարակեմք։

—Ահագին հրդեհ մի տեղի ունեցաւ 'ի Գուլա քաղաքն յանցկլումն շաբաթու, և բոլոր շուկայն հրոյ ճարակ ըլաւ։ Կը հաւատան թէ եղած վնասն 150,000 լիրայի կը հասնի։

—Այտընի վիլայէթին նախորդ մուտավին վսեղրիզորաբի Արիսթարքի Պէյը՝ որ 'ի մօտ աւուրս կայսերական հրովարտակաւ օսմանեան դեսպան կարգուեցաւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց հասարակապետութեան քով, Մէճիտիէ կարգին երկրորդ աստիճանի շքանշանաւ պատուեցաւ։

Կը հաւատան թէ յիշեալ դեսպանին 300 լիրա ամսական թոշակ որոշուեր է։

—Ցայտնի է թէ 'ի մօտ աւուրս արքունի ճարտարապետ վսեմա. Պալեան Սարգիս պէյին նախագահութեամբ բաժանորդական ընկերութիւն մի հաստատուեցաւ 'ի Կ. Պոլիս ընդ անուամբ «Օսմանեան ընկերութիւն հասարակաց շինուածոց»։ որուն ընդհանուր տնօրէն կարգուած էր մեծա. Կոստանդեան Յակոբ էֆէնտին։ Բայց չեմք գիտեր ինչ պատճառաւ՝ Կոստանդեան էֆէնտին իւր հրաժարականը տալով, յիշեալ ընկերութեան ընդհանուր տնօրէն անուանեցաւ մեծաշուք Մկրտիչ Աղաթոն էֆէնտին, որ քաղաքիս առևտրական ասեանին նախորդ նախագահն էր։

—Եգիպտոսի փոխարքայն փափաքելով իւր մարդասիրական վեհ զգացմանց նոր ապացոյց մի տալ, հաճեցաւ 4000 լիրայի ընդարձակ գետին մի գնոյ առնուլ 'ի բարձունս Էմիրկենի, ուր աղջկանց վարժարան մի, կանանց յատկացեալ հիւանդանոց մի և հասարակաց դեղեցիկ պարտէզ մի շինել պիտի տայ իւր ծախքը։

Ցայտնի է թէ Խրսիվին պալատը 'ի յիշեալ գիւղն կը գտնուի, որ Վոսփորի եւրոպական եզերաց վերայ է։

—Վէննայի, Թրեստի և Վենետկոյ մէջ քոլերայի դէպքերն անպակաս լինելով, քաղաքիս քարանթինայի տեսչութիւնն հրաման ընկալաւ 'ի Կ. Պոլսոյ՝ առողջապահիկ միջոցներն 'ի գործ դնել Թրեստէն եկող ճանապարհորդաց և վաճառաց համար։

—Օգոստա. Սուլթանն հաճեցաւ Մէճիտիէ կարգին առաջին աստիճանի շքանշանն շնորհելու վեսմափայլ Սնմիլին, որ Հելլէնացւոյ գեսպան է Բարձրա. Դրան քով։

—Մեծաշուք մսիւ Շէրձէր գիտնականը, որ Լուսարիսհունգարիոյ ընդհանուր հիւպատոս է 'ի Օմիւռնիա, և առժամանակեայ կերպիւ 'ի Վիեննա կը գտնուի, պատուական գիրք մի շարադրած է Օմիւռնիոյ վերայ, որոյ գաղղիարէն տպագրութեան նուիրումն (dédicace) մարդասիրաբար ընդունուեցաւ 'ի վերջա. Սուլթանէն։ Լուսարիսհունգարիոյ կայսրն՝ որուն մսիւ Շէրձէր սեպուհն անձամբ մատոյց 'ի Վիեննա օրինակ մի 'ի յիշեալ աշխատասիրութենէն, նորա արժանիքն կատարելապէս ճանաչելով՝ իւր կայսերական գոհունակութիւնն յայտնեց նմա։

—Հանդուցեալ Վուստ անդղիացի բժիշկն ծանօթ էր քաղաքիս Հայոց մեծագոյն մասին։ Որա 21—22 տարեկան որդին՝ որ Աղէքսանդրիայէն Իզմիր կուգար, շոգենաւէն ինքզինքը 'ի ծով նետելով խեղդուեցաւ։ Այս դժբաղդ երիտասարդն՝ որ մելամաղձութեան ախտիւ սակաւ ինչ համակեալ էր, ձախորդ սիրահարութեան ախտէ մը ևս բռնուելով Աղէքսանդրիոյ մէջ, այս յուսահատական գործոյն ձեռք զարկեր է 'ի կսկիծ սրտի իւր տարաբաղդ մօրն։

—Օտար լրագիրներէն կիմանամք թէ Ֆ. Դուրն՝ ըստ խնդրոյ Լուսրիս բնակող Ղփտեաց Պատրիարք Պետրոս եպիսկոպոսին, կայսերական հրովարտակ փ շնորհեալ է նմա, որով Ղբփեաց եկեղեցին, որ մինչև ցայսօր Հայոց եկեղեցւոյն հոգևոր իշխանութեան ներքև կը գտնուէր, անորմէ բաժնուելով՝ անկախ եկեղեցի մի ճանչուած է 'ի Բարձրա. Դրանէ։

—Կայսերական հրովարտակաւ, Կ. Պոլսոյ քաղաքապետ Ալի փաշան օսմանեան դեսպան անուանեցաւ 'ի Փարիզ՝ փոխանակ Սէրվէր փաշային. և այս աւթիւ Մէճիտիէ կարգին առաջին աստիճանի շքանշանը շնորհեցաւ նմա։

Փարիզի նախորդ դեսպան վսեմա, Սէրվէր փաշան արդէն վերադարձաւ 'ի Կ. Պոլիս։

—Լէվէնի Հիրէլ անդղիական օրագրոյն գրածին նայելով՝ Պաղտասար աղա Շապուրոֆ անուանեալ Լուսիացի Հայ երևելի վաճառականին՝ Բարձրագոյն Դրան եկամտից տեսչութեան հետ ունեցած գործը՝ որ 'ի քանի մ ամաց հետէ 'ի կախ մնացեալ էր, այս օրերս կարգադրուեր է. այսինքն 80,000 լիրա միայն պիտի տրուի աղա Շապուրոֆին, անդորրագիր առնելով 'ի նմանէ վասն իւր բոլոր պահանջից։

—Լիվրբուլէն կը ծանուցանեն թէ նոյն քաղաքին Լաբբէնպէք և ընկերաց վաճառատունն դադրեցուցեր է իւր վճարումներն։ Յիշեալ վաճառատունն մասնաւորապէս Հարաւային Ամերիկայի հետ առևտուր կը ընէր և որուն պարտքն՝ կը կարծուի թէ 12 միլիոն ֆրանքի կը հասնի։

—Այս առաւօտ Եդեսեան գերա. տէր Յովհաննէս արքեպիսկոպոսն՝ իբրև Պատրիարքական առժամանակեայ տեղապահ կը սպասուէր 'ի Կ. Պոլսոյ, բայց չհասաւ, չեմք գիտեր ինչ պատճառաւ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Աֆիոնին գիներն քիչ մը իջան՝ ծախու առնողաց նուազութեան պատճառաւ։ Այս շաբթու 40 կողովի չափ վաճառեցաւ. հասարակ աֆիոնը 210—207 ղուրուշի, Գառահիսարինը՝ 215 և Պողատրճինը՝ 220 առ չէքին։

Բամպակը հանդարտութեան մէջ է, և այս շաբթու միայն 600 հակ վաճառեցաւ 430—435ի մէջ՝ նայելով մաքրուածը, 367—365ի Ատանայինը։

Փալամուտին գիներն հաստատուն են. մէջտեղ կոչուած տեսակը 135ի վաճառեցաւ կենդինարն և Անդղիոյ տեսակը՝ 102—107 ղուրուշի։

Բէօքպէյային այսօրուան արժէքն 215էն 210 ղուրուշ է առ կենդինարն ըստ տեսակին։

Ճէհրին գիւրավաճառ է 19—19 1/2ի օքան։

Սուլթանինա կոչուած անկուտ կարմիր չամիչն 3էն մինչև 4 1/2 ղուրուշի վաճառեցաւ։

Զոր թուզն 165—170 ղուրուշի ծախուեցաւ կենդինարն։ Մինչև ցայսօր 50—60 ուղտի բեռ հասաւ 'ի շուկայն մեր։

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,
Գ.-Լուս Գ. Պալեանեան։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ՍՐԱՐԱՏԵԱՆ